

психологічного впливу – соціального працівника повинна спрямовуватися на формування позитивного сімейного клімату, групової взаємодії, безконфліктних поведінкових проявів членів родини тощо.

Список використаної літератури:

1. Коломієць, О. Г. Соціально-педагогічні умови подолання сімейного насильства щодо дітей. Відновлено з: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N122/N122p071-077.pdf.

ПОЧУТТЯ СЕПАРАЦІЇ-ІНДИВІДУАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ДОРΟΣЛІШАННЯ

УДК 159.922.7

*Мантак Златослава Сергіївна,
студентка спеціальності 053 «Психологія»
другого (магістерського) рівня
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Дорослішання старшого підлітка, юнака або ж дівчини обумовлене зростанням самостійності та незалежності у взаєминах з батьками. У психоаналітичній літературі сепарацію розглядають як внутрішньопсихічний процес, за якого особистість впродовж перехідного віку набуває досвід власної відокремленості, автентичності та автономії. При цьому результатом процесу сепарації стає розвиток особистісної автономії, що проявляється у набутті певного рівня когнітивної, поведінкової, емоційної, моральної незалежності та психологічної дистанції від батьків.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Розробка проблеми сепарації-індивідуації молоді, яка дорослішає, започаткована у психоаналітичній концепції, хоча набула свого поширення у напрямку вивчення процесу відособлення підлітків та юнаків в роботах Д. Гоффман, Л. В. Клочек, Є. В. Пупирева, О. М. Цибур; вплив сім'ї на

розвиток особистості перехідного віку вивчали Д. І. Іванов, І. Г. Кошлань, П. Криттенден, О. І. Пенькова, Т. М. Яблонська. У дослідженні М. В. Яцюк обґрунтована залежність рівня розвитку автономності особистості в юнацькому віці від системи соціально-психологічних умов, а саме від ступеню узгодженості та сталості батьківських виховних впливів, несуперечливості, висунутих ними обов'язків та вимог, толерантності вимог-обов'язків, суворості санкцій, заохочень щодо проявів індивідуальності та самостійності вибору юнаків та юнок, схвалення автономної поведінки дитини (Яцюк, М. В., 2009). А.О. Широка описала зв'язки між психологічними особливостями таких аспектів сепарації дівчат юнацького віку, як переживання автономії і дистанції у взаєминах з матір'ю, та образом материнського ставлення у дівчат (Широка, А. О., 2011).

Мета наукової публікації обґрунтувати вплив почуття сепарації підлітків і юнаків на розвиток особистості перехідного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженнях Н. Дунган, Р. Костнер, Х. Ходгінса виділені два види автономності особистості перехідного віку: реактивна, яка характеризує здатність переважно підлітка до протистояння зовнішнім впливам (емансипація), і рефлексивна – здатність осмислювати та інтегрувати цінності, набуті ззовні, у власне внутрішнє «Я», властиве здебільшого юнакам та дівчатам (Тайсон, Ф., 1998). Таким чином, первинно автономність може виявлятися у протесті щодо зовнішніх контролюючих і регулюючих вимог, нормативів, згодом вона набуває форми рефлексивної автономності та передбачає самоорганізацію юнаком власної життєдіяльності.

У психоаналітичній теорії Р. Фейрбейна розвиток особистості описується крізь динаміку трьох фаз: «інфантильної залежності», «транзиторної фази» (квазі-незалежності) і «зрілої залежності». Стадія «інфантильної залежності» характеризується психологічним злиттям дитини зі значущим дорослим. Із розвитком навичок предметного маніпулювання та встановленням більш міцних взаємин із зовнішніми об'єктами, які для суб'єкта все більше

диференціюються, дитина переживає «квазі-незалежність». Цю фазу характеризують внутрішні процеси диференціації, інтроєктування та відкидання образів цінних об'єктів.

М. Малер зосереджує увагу на динаміці процесів «сепарації–індивідуації», виділяючи такі підфази: диференціації, практики, возз'єднання (амбівалентних почуттів до значущого об'єкту), сталості об'єкту. Завершення стадії характеризується формуванням первинної ідентичності суб'єкта, тобто диференціації «Я» та «Іншого». У роботах К. Г. Юнга виділена дуалістична фаза розвитку, яка характеризує особистісні зміни в перехідному віці. Суттєвою рисою зазначеного періоду є розширення життєвого горизонту особистості та переживання страху перед входженням у доросле життя.

Е. Еріксон у епігенетичній теорії розвитку зазначає, що у ювеніальному віці молода людина переживає психосоціальний мораторій і занурюється у рольове експериментування. Процес визначення власної ідентичності за характером є автономним, адже потребує від суб'єкта диференціації засвоєних інтроєктів з наступною їхньою інтеграцією. Е. Якобсон зазначає, що в перехідному віці інтенсифікується едипальний конфлікт об'єктних взаємостосунків, розв'язком якого є їх переривання і встановлення автономії Его і Супер-его. Конструктивний перебіг конфлікту сприяє утворенню вторинної автономії: переживання фрустрації ідеалізованих образів референтних дорослих і усвідомлення реальності вимог та обмежень норми. Стиль надмірної опіки з боку владної матері примушує особистість юнацького віку поводитися пасивно або залежно, що призводить до фіксації об'єктних відносин на примітивному нарцисичному рівні.

Нами проведено експеримент, в якому використаний опитувальник «Смислові базові установки» (адаптація О. Д. Ішкова та Н. І. Мілорадової опитувальника «Шкала дисфункційності» Д. Бернса) для вивчення особливостей переживання сепарації–індивідуації молоддю у перехідний вік. Вибірку склали студенти 1 курсу Вінницького педагогічно-гуманітарного коледжу віком 15-16 років, 58 осіб (Рис. 1).

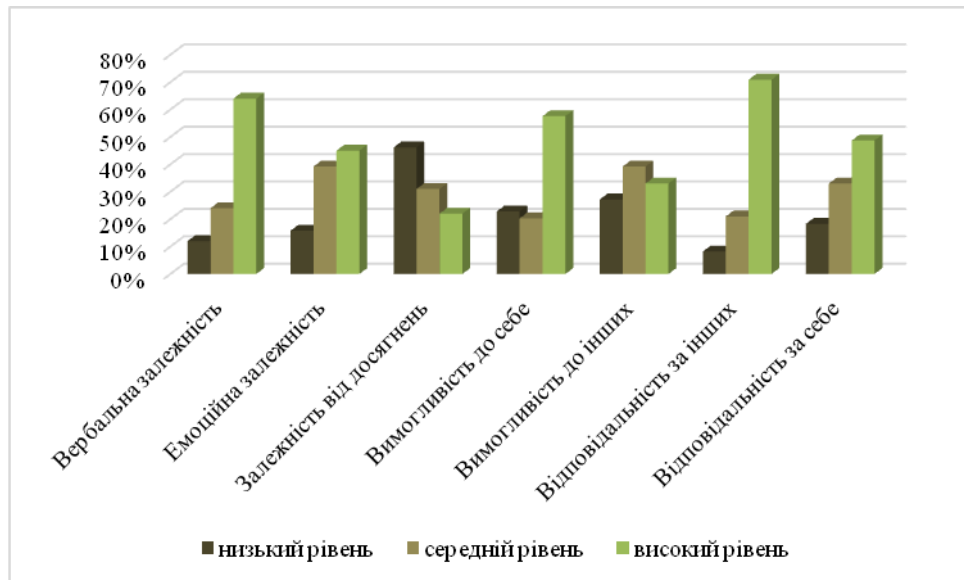

Рис. 1. Розподіл смислових базових установок у студентів 1 курсу, n=58

За результатами опитування ми виявили, що емоційно залежними від референтних дорослих є 45 % першокурсників. Більшою мірою вони визнають вплив вербальних суджень і критики на їхнє самопочуття та самооцінку (64 %). Саме це зумовлює досить високий відсоток молоді, яка проявляє вимогливість до себе (57,6 %). Інтроєктовані очікування та сподівання батьків є основою для усвідомлення та переживання відповідальності за інших (70,9 %) та за себе (48,7 %). Водночас, виявлено низьку їх залежність від досягнень. Ми припускаємо, що такий розподіл може бути пов'язаний з низькою мотивацією прагнення молоді до успіху (низькі показники за шкалою «залежність від досягнень») і високою її мотивацією уникання невдач (високі показники за шкалою «вербальна залежність»). Розвиток особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці супроводжується критичним самоствавленням, чутливістю до оцінок з боку референтних осіб, системою їх переконань та уявлень про ідеали.

Результати дослідження демонструють актуальність внутрішніх конфліктних переживань першокурсників. З одного боку, вони почуваються у новому статусі студентів, переживають свободу самовираження і власну фізіологічну дорослість, проте, з іншого боку, залишаються емоційно, морально та фінансово залежними від батьків.

Висновки. Перехідний вік, який обіймає підлітковий та юнацький вік, є важливим життєвим етапом становлення автономної дорослої особистості. Водночас, більшість підлітків та юнаків відмічають суперечливість переживань: з одного боку, радості від нових можливостей, соціальної та поведінкової незалежності, з іншого, складних трансформацій прив'язаності з батьками, які передбачають як сепарацію, так і переосмислення близькості з ними.

Перспективи подальших досліджень. полягають у встановленні зв'язків між стилями виховання батьків та рівнем залежності-сепарації першокурсників.

Список використаної літератури:

1. Тайсон, Ф., Тайсон, Р. Л. (1998). *Психоаналитические теории развития*. Екатеринбург: Деловая книга, 528 с.
2. Широка, А. О. (2011). *Психологічні особливості сепарації в дочірньо-материнських стосунках*. (Дис. канд. психол. наук). Державний вищий навчальний заклад "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ.
3. Яцюк, М. В. (2009). *Соціально-психологічні умови розвитку автономності особистості в юнацькому віці*. (Дисерт. канд. психол. наук) Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

УДК 159.923.5

*Мартинюк Олена Володимирівна,
магістр психології*

Постановка проблеми. Підлітковий вік – це один з найважливіших етапів життя людини. В ньому багато джерел і починань всього подальшого становлення особистості. Цей вік характеризується емоційною нестабільністю та імпульсивністю поведінки. Підлітки часто спочатку роблять, а вже потім думають про зроблене, хоч і усвідомлюють при цьому, що слід було вчинити навпаки.